

Міністерство освіти та науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Кубишкіна Катерина Ігорівна

УДК 81'25

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В
ДЕТЕКТИВНОМУ СЕРІАЛІ «БІЛИЙ КОМІРЕЦЬ»**

035- Філологія
035.04 Германські мови та
літератури (переклад включно) - англійська

АВТОРЕФЕРАТ

Кваліфікаційної роботи на здобуття наукового ступеня
Магістра філології

Миколаїв – 2021

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі теорії та практики перекладу з англійської мови Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, старший викладач
ЛЮТЯНСЬКА Наталя Іванівна
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Захист відбудеться 22 лютого 2021 р. о 9⁰⁰ годині на засіданні атестаційної комісії Чорноморського національного університету імені Петра Могили (54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Переклад в сфері юриспруденції становить особливий інтерес як для теорії, так і для практики перекладу. Пов'язано це в першу чергу з тим, що мова права як мова професійного спілкування має яскраву національну специфіку, обумовлену правовими реаліями національних правових систем. Невідповідності в національних правових системах створюють труднощі при перекладі, в тому числі лексичного характеру, до яких відноситься переклад термінології, що позначає правові реалії англomовних держав, відмінні від реалій української правової системи.

Проблеми, пов'язані з перекладом термінів і пошуком відповідників для термінів мови оригіналу в мові перекладу, вивчаються, як правило, стосовно до спеціальних текстів. Однак такого роду тексти є не єдиною сферою вживання і функціонування термінології.

У кваліфікаційній роботі зверталися до юридичної термінології в аспекті кіноперекладу, при цьому розглядаючи кінопереклад як різновид художнього перекладу.

Інтерес до кіно-, відеоперекладу в перекладознавстві виник порівняно недавно, при цьому на сучасний момент переклад аудіовізуальних текстів є досить затребуваним видом перекладацької діяльності. Іноземні, перш за все західні фільми та телесеріали, займають значну частину відеоринку в Україні. У прокаті першість займають картини виробництва США, а телебачення активно закуповує художні серіали і документальні фільми, в тому числі детективи та юридичні драми, де широко використовується юридична термінологія. Затребуваність цього виду перекладацької діяльності обумовлює **актуальність дослідження**.

Лінгвісти досліджують питання мовної природи терміна (А.І.Моїсєєв), вивчають термін як одиницю особливої лексичної системи (В.Н.Лейчик, Т.А.Лисицина, Р.Ю.Кобрин), розглядають термін як об'єкт лексикографічного опису (О.В.Суперанська). Значна кількість лінгвістичних розвідок присвячена питанням утворення термінів (В.С.Кулебакін, Я.А.Кліновицький).

Серед провідних зарубіжних науковців, що займаються теорією аудіовізуального перекладу, слід відзначити Х. Діас-Сінтаса, Дж. М. Люйкена, П. Ореро, А. Сербанта та ін. Методиці дослідження нормативів аудіовізуального перекладу та методиці його викладання присвячені дисертації Ф. Карамітроглоу та Р.А. Матасова відповідно. У дослідженнях українських науковців, присвячених цій галузі, розглянуті загальнометодичні, технічні та окремі лінгвістичні проблеми кіно перекладу (А.В.Безверхня, А.Л.Кулікова, О.В.Мазур, Н.В.Скоромислова, М.С.Снеткова).

Об'єктом дослідження є англomовна юридична термінологія в контексті аудіовізуального перекладу в серіалі «Білий комірець».

Предметом дослідження є способи перекладу юридичних термінів у кінотексті «Білий комірець». Український переклад зроблений загальнонаціональним українським телеканалом «2+2».

Метою даного дослідження є виявлення особливостей перекладу юридичної термінології у детективному серіалі «Білий комірець».

Для досягнення даної мети в рамках дослідження вирішується наступний ряд завдань:

1. проаналізувати кінопереклад як явище;
2. визначити особливості та труднощі перекладу аудіовізуального тексту;
3. охарактеризувати юридичну професійну лексику як об'єкт вивчення у лінгвістиці;
4. розглянути класифікацію юридичної термінології;
5. дослідити специфіку вживання англomовних юридичних термінів у детективному серіалі «Білий комірець»;
6. проаналізувати основні способи відтворення юридичних термінів при перекладі серіалу «Білий комірець» українською мовою.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження**:

- *порівняльний аналіз* як провідний перекладознавчий метод було задіяно для зіставлення між собою як тексту оригіналу та тексту перекладу в цілому, так і на рівні окремих складових;
- *метод суцільної вибірки* англомовних юридичних термінологічних одиниць, використаних в мові персонажів серіалу «Білий комірець» та їх еквівалентів українською мовою;
- *структурно-семантичний аналіз* для вивчення формально-змістових характеристик як англомовних юридичних термінологічних одиниць, так і їх еквівалентів;
- *функціональний аналіз* для визначення того, як функціональні характеристики вихідних текстів та/або одиниць визначають способи їхнього іншомовного відтворення;
- *трансформаційний аналіз* для визначення та опису застосованих перекладацьких трансформацій.

Наукова новизна полягає у тому, що в нашому дослідженні вперше робиться спроба розглянути способи перекладу юридичних термінів в кіно з урахуванням специфіки юридичних терміносистем в англійській та українській мовах, особливостей кіноперекладу як різновиду художнього перекладу, а також особливостей перекладу аудіовізуальних текстів.

Практичне значення визначається можливістю використання результатів дослідження у викладанні практичного курсу перекладу, зіставної лексикології англійської та української мов, соціолінгвістики.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що виявлені в ході дослідження закономірності у формуванні, функціонуванні та перекладу юридичної термінології вноситимуть певний внесок у подальший розвиток перекладознавства та загального мовознавства, а саме термінознавства та термінографії.

Структура роботи. Відповідно до завдання та матеріалу дослідження, дана наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (82 найменування), додатків та короткого викладу

англійською мовою (summary). Загальний обсяг роботи – 84 сторінки, основний зміст викладено на 70 сторінках.

Апробація роботи: дослідження було представлено на студентській науковій конференції «Могилянські читання 2020».

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **вступі** дається загальна характеристика дослідження: обґрунтовано вибір і актуальність теми наукового дослідження, визначаються мета та завдання роботи, розкривається її наукова новизна і практичне значення, а також описуються методи і матеріали дослідження, подано відомості про апробацію наукового дослідження, структуру, зміст й обсяг магістерської роботи.

Перший розділ роботи «**Специфіка аудіовізуального перекладу**» містить два підрозділи та два підпункти до підрозділу **1.2**. У підрозділі **1.1**. «**Кінопереклад як явище**» проаналізовано поняття «кінопереклад» як процес міжмовної обробки змісту оригінальних монтажних листів і подальше ритмічне укладення перекладеного тексту та його озвучування чи введення у відеоряд у формі субтитрів. У підрозділі було розглянуто три види кіноперекладу: субтитрування, закадрове озвучування та дублювання, кожен з яких має свої правила перекладу. Було наведено основні особливості та труднощі кіноперекладу, які були запропоновані М.С.Снетковою. Завдяки цьому вдалося зробити висновок, що кінопереклад як явище має свої особливості, а спосіб кіноперекладу визначається його видом. У підрозділі **1.2**. «**Особливості та труднощі перекладу аудіовізуального тексту**» розглянуто аудіовізуальний переклад, як переклад усної та писемної форми мови, які є невід'ємною частиною полісеміотичного твору, з метою подальшої інтеграції тексту перекладу в усному і / або письмовому вигляді. Було визначено основні фактори, які впливають та ускладнюють переклад аудіовізуального тексту, а саме: структурні (відповідність слова з майбутньою дією, обліком ритму, інтонаційним малюнком), соціокультурні

(реалії, власні імена, ідіоматичні вирази, жаргонізми, діалектні особливості, гумор) та лінгвістичні труднощі (лексичні одиниці, терміни, іншомовні вкраплення, багатомовність, граматичні конструкції). Було встановлено, що для адекватного перекладу аудіовізуального тексту перекладачу потрібно враховувати не тільки мовні засоби, розкрити і підкреслити колорит іншомовної культури, а також зворотній зв'язок від глядачів, щоб переклад аудіовізуального продукту відповідав очікуванням. Визначено, що для досягнення мети перекладач звертається до різних методів та прийомів. В роботі під методом перекладу розуміли загальний принцип переробки оригіналу, який знаходить відображення у вигляді сукупності перекладацьких прийомів. У підпункті **1.2.1 «Лексичні особливості у відеоконтенті»** було розглянуто особливості лексики у кінодискурсі, які допомагають наповнити та увиразнити репліки героїв, що робить їх зрозумілішими й емоційнішими та дає можливість чітко розпізнати палітру почуттів, якими володіє персонаж, а також дістати вказівку на розуміння соціального статусу героя. У підпункті було встановлено, що літературна і розмовна лексика, професійна термінологія та сленг, запозичення, колоквіалізми, ідіоми і навіть вульгаризми є невід'ємною частиною створення тексту. Конкретна специфіка вживання мовних засобів зумовлена стилем та жанром відеоконтенту. У підпункті **1.2.2. «Перекладацькі трансформації при перекладі фільмів та серіалів»** розглянуто сутність поняття «перекладацьких трансформацій» та різні підходи до їх класифікацій, які були запропоновані дослідниками (Л.С. Бархударов, В.М. Комісаров, А.Д. Швейцер, Р.К. Міньяр-Белоручев, Я.І. Рецкер). Було встановлено, що термін «перекладацька трансформація» інтерпретується по-різному, проте, так чи інакше, в основному під ним маються на увазі відносини між текстом оригіналу і текстом перекладу, які передбачають допустимі для збереження сенсу розбіжності в лексичному і граматичному плані між ними. В даний час в теорії перекладу існує не тільки велика кількість визначень перекладацьких трансформацій, але і їх класифікацій.

Різні дослідники виділяють різні рівні і по різному розподіляють по них різновиди перекладацьких трансформацій. Будо визначено, що перекладач використовує ряд лексико-граматичних трансформацій, а саме: дослівний переклад, членування речень, граматична заміна, модуляція, конкретизація і генералізація, антонімічний переклад та компенсація, прийом лексичного додавання та опущення, прийом смислового розвитку. Окрім того, щоб підігнати переклад під звукову доріжку та зберегти синхронізацію звучання тексту та перекладу, допускаються опущення неважливих слів та конструкцій, додавання інформації, зміна структури реплік та синонімічні заміни. З метою стилізації живої розмовної мови перекладач вдається до повторів та інверсії. Всі інші стилістичні прийоми обираються перекладачем залежно від стилю самого фільму.

Другий розділ – «Лінгвістичні особливості юридичної термінології» – складається з двох підрозділів. У підрозділі **2.1. «Юридична професійна лексика як об'єкт вивчення у лінгвістиці»** розглядалися визначення науковцями понять «термін» та «юридична термінологія». Під поняттям «юридична термінологія» визначали прошарок лексики, яка обслуговує правознавство, пов'язана з юриспруденцією як наукою, як фахом, як галуззю професійної діяльності. Було встановлено, що особливість юридичної термінології порівняно з іншими термінологічними системами виявляється у своєрідностях словотворчих моделей, у характерному для неї співвідношенні іншомовних та національних елементів, у специфіці її становлення і розвитку. До юридичної відносяться назви предметів, дій, явищ, осіб тощо, які мають безпосереднє відношення до юриспруденції та сфери її функціонування у суспільстві. Основне в специфіці терміна – у його спеціальному, професійному вживанні, сфера його поширення обмежена певною галуззю знання. У підрозділі **2.2. «Класифікація юридичної термінології»** були досліджені класифікації професійної юридичної лексики, запропоновані такими науковцями, як: Д.І. Милославський, А.Я. Коваленко, В.І. Карабан, А.А. Реформаторський. Було виявлено, що юридична

термінологія має ряд особливостей, таких як системність, абстрактність, багатозначність, які відрізняють її від термінологічних систем інших областей знань. У дослідженні було зроблено висновок, що поділ термінів на певні групи, дозволяє прослідкувати основні особливості вживання в тексті нормативного правового акта та науковій юридичній літературі не лише одиничного терміна, але й цілої сукупності термінів, встановити певні закономірності існування терміна в терміносистемі. По-друге, класифікація важлива для впорядкування окремих термінів, що є необхідною умовою систематизації всієї правової інформації. Було встановлено, що науковці класифікують юридичні терміни на галузеві і міжгалузеві, загальнонавчальні; загальнонавчальні, що мають у нормативному акті більш вузьке, спеціальне значення, та суто юридичні терміни. З точки зору лінгвістики, існують прості терміни, складні та терміни-словосполучення.

У третьому розділі **«Аналіз україномовного перекладу детективного серіалу «Білий комірець»»** кваліфікаційної роботи виведені результати аналізу особливостей перекладу юридичної термінології в детективному серіалі «Білий комірець». Розділ складається з двох підрозділів. У **підрозділі 3.1. «Специфіка вживання англomовних юридичних термінів у детективному серіалі «Білий комірець»»** досліджено та визначено основні особливості вживання професійної юридичної термінології у серіалі. Дослідження відбувалося в декілька етапів. На першому етапі за допомогою методу порівняльного аналізу було зіставлено між собою як текст оригіналу так текст перекладу. На другому етапі завдяки методу суцільної вибірки було відібрано англomовні юридичні термінологічні одиниці, використані в мові персонажів серіалу «Білий комірець» та їх еквіваленти українською мовою. На третьому етапі метод структурно-семантичного аналізу було використано для вивчення формально-змістових характеристик як англomовних юридичних термінологічних одиниць, так і їх еквівалентів. Протягом дослідження був зроблений висновок, що особливостями, які відрізняють юридичну термінологію у серіалі «Білий комірець» від інших є, в першу

чергу, часте вживання латинізмів, термінів іншомовного походження (найчастіше французького) та використання дублетів мов (поєднання англо-французьких термінів). У серіалі переважала загальноправова, галузева, загальноповивана та суто юридична термінологія, яку більш детально класифікували за наступними категоріями: юридичні професії та інститути; терміни, що називають порушників закону; професійна термінологія, що характеризує проведення розслідування; терміни, які називають види доказів; терміни, що визначають вид злочину.

Підрозділ 3.2. «Основні способи відтворення юридичних термінів при перекладі серіалу «Білий комірець» українською мовою»

містить зіставний аналіз використання перекладацьких трансформацій в обраному матеріалі дослідження. За допомогою методу функціонального аналізу було визначено, як функціональні характеристики термінів визначають способи їхнього іншомовного відтворення. Метод трансформаційного аналізу використовувався для визначення та опису застосованих перекладацьких трансформацій. В роботі були проаналізовані способи відтворення словотворчих елементів термінів, відповідники яких у мові оригіналу дуже часто відрізняються від термінів у мові перекладу і передача яких є непростим завданням для перекладача та способи перекладу термінів-абревіатур, які часто можуть бути багатозначними не лише в межах однієї галузі. Також були досліджені структури термінологічних словосполучень, те як вони передаються в мові перекладу та способи їх відтворення. Переклад простих термінів (однокомпонентних) не викликало особливих труднощів. Переклад багатоконпонентного терміна-словосполучення починали з перекладу визначального компонента і потім послідовно перекладали кожну смислову групу, частіше за все справа наліво. Було зроблено висновок, що найбільш вживаними способами перекладу був прийом калькування (15%), підбору лексичного еквівалента (26%). Дослідження показало, що 41% юридичних термінів перекладалися за допомогою лексичних трансформацій, 15% – граматичних, 20% термінів за допомогою лексико-семантичних та інші 24% – комплексних лексико-

граматичних трансформацій. Таким чином, переклад юридичної термінології у кінематографічному дискурсі здійснюється різними способами, а саме за допомогою таких міжмовних трансформацій як: лексичні, лексико-семантичні та лексико-граматичні. Завдання перекладача полягало у правильному виборі того чи іншого прийому перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміна.

ВИСНОВКИ

У **висновках** висвітлено результати роботи та аналіз поставлених та виконаних завдань. У роботі було визначено основну проблему при перекладі юридичних термінів - вибір адекватного перекладу. Це визначається наявністю або відсутністю еквівалента в цільовій мові. Якщо такі є, то процедура полягає в їх звичайній заміні, а при її відсутності - в ретельному виборі одного з варіантних відповідників з урахуванням ряду лінгвістичних чинників. Це стилістична приналежність, контекст, лінгвістичні норми, сумісність слів та інші.

Встановлено, що різні трансформації допомагають максимально точно передати семантику юридичних термінів українською мовою. У процесі дослідження були проаналізовані окремі речення фрагменти з контексту, словосполучення і просто лексичні одиниці (загальна кількість 100 речень з контексту, 20 словосполучень, 50 лексичних одиниць), обрані методом суцільної вибірки з першого сезону серіалу «Білий комірець». Був зроблений висновок, що особливостями юридичної термінології у серіалі були, в першу чергу, часте вживання латинізмів, термінів іншомовного походження (найчастіше французького) та використання дублетів мов (поєднання англо-французьких термінів). На основі класифікацій науковців, з якими ми ознайомились в ході нашої дослідницької роботи, нами була запропонована детальна класифікація юридичної термінології у серіалі за наступними категоріями: юридичні професії та інститути; терміни, що називають порушників закону; професійна термінологія, що характеризує проведення

розслідування; терміни, які називають види доказів; терміни, що визначають вид злочину. Основними прийомами перекладу термінів є транслітерація, метод адаптивного транскодування, калькування, метод підбору лексичного еквівалента, описовий переклад, диференціація, додавання, вилучення, конкретизація та комплексні прийоми перекладу термінів. При аналізі прикладів юридичних термінів найчастіше використовувались прийоми калькування та підбору лексичного еквівалента (41%), транслітерація (10%), адаптивне транскодування, вилучення, транскодування + опис (7%), транспозиція, прийом опису, додавання, синонімічний переклад (5%), диференціація, конкретизація (4%).

Проаналізувавши прийоми перекладу юридичної термінології у кінематографічному дискурсі, було встановлено, що юридичні терміни мають такі ж самі шляхи передачі з англійської мови на українську, як і всі інші терміни. Однак основною проблемою перекладу юридичних термінів та термінів-словосполучень – їх багатозначність. Точне значення терміну в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, які пов'язані між собою. Перекладачі часто стикаються з труднощами перекладу конкретного терміну в конкретному контексті, що в деякій мірі обумовлено специфікою термінології.

Для якісного перекладу художніх фільмів перекладачеві необхідно чітко розуміти авторську ідею і передати її з усіма нюансами авторського тексту із збереженням індивідуального стилю автора. Стилiстична обробка й адаптація кінотексту має відбуватися із урахуванням реалій країни, мовою якої робиться переклад.

АНОТАЦІЯ

Кубишкіна К.І. Особливості перекладу юридичної термінології в детективному серіалі «Білий комірець». – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра філології за спеціальністю 035-Філологія 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно) - англійська. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2021.

Переклад в сфері юриспруденції становить особливий інтерес як для теорії, так і для практики перекладу. Пов'язано це в першу чергу з тим, що мова права як мова професійного спілкування має яскраву національну специфіку, обумовлену правовими реаліями національних правових систем. У цій роботі ми звертаємося до юридичної термінології в аспекті кіноперекладу, при цьому розглядаючи кінопереклад як різновид художнього перекладу. У дослідженні розглядаються види юридичної термінології та способи їх перекладу українською мовою на прикладі серіалу «Білий комірець». Звертається особлива увага на важливість збереження семантики термінологічних одиниць під час перекладу, а також на специфіку певних видів термінів та як вони впливають на власне переклад. Результати роботи послужать матеріалом для подальших досліджень з даної тематики.

Ключові слова: юридична термінологія, терміни-словосполучення, семантика, аудіовізуальний текст, кінопереклад, художній переклад

АННОТАЦИЯ

Кубышкина Е.И. Особенности перевода юридической терминологии в детективном сериале «Белый воротничок». - На правах рукописи.

Магистерская работа на соискание степени магистра филологии по специальности 035-Филология 035.04 Германские языки и литературы (перевод включительно) - английский. - Черноморский национальный университет имени Петра Могили, Николаев, 2021.

Перевод в сфере юриспруденции представляет особый интерес как для теории, так и для практики перевода. Связано это в первую очередь с тем, что язык права как язык профессионального общения имеет яркую национальную специфику, обусловленную правовыми реалиями национальных правовых систем. В этой работе мы обращаемся к юридической терминологии в аспекте киноперевода, при этом рассматривая киноперевод как разновидность художественного перевода. В исследовании рассматриваются виды юридической терминологии и способы их перевода на украинский язык на примере сериала «Белый воротничок». Обращается особое внимание на важность сохранения семантики терминологических единиц при переводе, а также на специфику определенных видов терминов и как они влияют на сам перевод. Результаты работы послужат материалом для дальнейших исследований по данной тематике.

Ключевые слова: юридическая терминология, термины-словосочетания, семантика, аудиовизуальный текст, киноперевод, художественный перевод

ABSTRACT

Kubyshkina K.I. Peculiarities of legal terminology translation in the detective series "White Collar". – Manuscript.

The thesis is for the Masters Degree in Philology, specialty 035 – Philology 035.04 – German languages and literature (translation included) - English . – Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2021.

Translation in the field of jurisprudence is of particular interest for both theory and practice of translation. This is primarily due to the fact that the language of law as a language of professional communication has a vivid national specificity, due to the legal concepts of national legal systems. In this work, we present legal terminology in the aspect of film translation, considering film translation as a kind of literary translation. The research investigates the types of legal terminology and methods of their translation into Ukrainian based on the

series "White Collar". Particular attention is focused on the importance of preserving the semantics of terminological units during translation, as well as to the specifics of certain types of terms and how they affect the translation itself. The results of the research will serve as material for further research on this topic.

Key words: legal terminology, terms-phrases, semantics, audiovisual text, film translation, literary translation